

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA

11. července 2002 (*)

„Občanství Unie – Zásada zákazu nediskriminace – Vnitrostátní právní úprava přiznávající nárok na šekací příspěvky vlastním státním příslušníkům pouze za podmínky, že dokončili státní školské studium ve vzdělávacím zařízení jejich vlastního státu – Státní příslušník hledající první zaměstnání, který dokončil státní školské studium ve vzdělávacím zařízení jiného členského státu“

Ve věci C-224/98,

jejímž předmětem je žádost předložená Soudnímu dvoru na základě článku 177 Smlouvy o ES (nyní článek 234 ES), Tribunal du travail de Liège (Belgie) směřující k získání, ve sporu probíhající před tímto soudem mezi

Marie-Nathalie D'Hoop

a

Office national de l'emploi,

rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu článku 48 Smlouvy o ES (nyní, po změně, článek 39 ES) a článku 7 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15),

SOUDNÍ DVŮR,

ve složení G. C. Rodríguez Iglesias, předseda, P. Jann (zpravodaj), F. Macken a S. von Bahr, předsedové senátů, C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, R. Schintgen, V. Skouris, J. N. Cunha Rodrigues a C. W. A. Timmermans, soudci,

generální advokát: L. A. Geelhoed,

vedoucí soudní kanceláře: H. von Holstein, náměstek vedoucího soudní kanceláře,

s ohledem na písemná vyjádření předložená:

- za M. N. D'Hoop N. Simarem a M. Strongylosem, avocats,
- za Office national de l'emploi J.-E. Derwaelem, avocat,
- za belgickou vládu J. Devadderem, jako zmocněncem,
- za Komisi Evropských společenství M. Wolfcarius a P. J. Kuijperem, jako zmocněnci,

s přihlédnutím ke zprávě k jednání,

po vyslechnutí ústních vyjádření M. N. D'Hoop, zastoupené M. Strongylosem a R. Capartem, avocat, vlády Spojeného království, zastoupené D. Wyattem, QC, a Komise, zastoupené M. Wolfcarius a D. Martinem, jako zmocněnci, na jednání konaném dne 20. listopadu 2001,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 21. února 2002,
vydává tento

Rozsudek

1 Rozhodnutím ze dne 17. června 1998 doručeným Soudnímu dvoru dne 22. června 1998 Tribunal de travail de Liège položil, na základě článku 177 Smlouvy ES (nyní článek 234 ES), předběžnou otázku týkající se výkladu článku 48 ES (nyní, po změně, článek 39 ES) a článku 7 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15).

2 Tato otázka vyvstala v rámci sporu mezi M. N. D'Hoop a Office national de l'emploi (dále jen „ONEM“) ohledně rozhodnutí, kterým ONEM odmítl dotyčné přiznat nárok na čekací příspěvky stanovené belgickými právními předpisy.

Vnitrostátní právní úprava

3 Belgická právní úprava stanoví, že mladým lidem, kteří právě ukončili studium a hledají své první zaměstnání, se poskytují příspěvky v nezaměstnanosti, nazvané „čekací příspěvky“.

4 Tyto příspěvky umožňují, aby byli jejich příjemci považováni za „nezaměstnané, kterým se poskytují úplné náhrady“ ve smyslu pracovněprávní úpravy a umožňují jim přístup ke speciálním programům zařazenými do práce.

5 Článek 36 odst. 1 první pododstavec královské vyhlášky ze dne 25. listopadu 1991 o úpravě nezaměstnanosti (*Moniteur belge* ze dne 31. prosince 1991, s. 29888) stanoví:

„Aby mohl pobírat čekací příspěvky, musí mladý pracovník splňovat následující podmínky:

1° mít ukončenou povinnou školní docházku;

2° a) buď mít ukončené úplné vyšší střední vzdělání, nebo nižší střední technické nebo odborné vzdělání ve vzdělávacím zařízením, podporovaném nebo uznaném některým ze společenství;

[...]“

6 Rozsudkem ze dne 12. září 1996, Komise v. Belgie (C-278/94, Recueil, s. I-4307) rozhodl Soudní dvůr, že Belgické království tím, že vyžaduje jako podmínku pro přiznání čekacích příspěvků, aby děti závislé na migrujícím pracovníkovi Společenství, který má bydliště v Belgii, ukončily střední školské studium ve vzdělávacím zařízení podporovaném nebo uznaném belgickým státem nebo některým z jeho společenství, nesplnilo povinnosti, které pro něj vyplývají z článku 48 Smlouvy a článku 7 nařízení č. 1612/68.

7 S cílem uvést vnitrostátní právní úpravu do souladu s právem Společenství bylo královskou vyhláškou ze dne 13. prosince 1996 (*Moniteur belge* ze dne 31. prosince 1996, s. 32265) do čl. 36 odst. 1 prvního pododstavce bodu 2 vloženo jako písm. h) nové ustanovení. Toto ustanovení, které nabylo účinnosti dne 1. ledna 1997, má následující znění:

„Aby mohl pobírat čekací příspěvky, musí mladý pracovník splňovat následující podmínky:

2° [...]

h) nebo vystudovat v jiném členském státě Evropské unie, pokud jsou současně splněny následující podmínky:

- předloží dokumenty, ze kterých vyplývá, že studium nebo vzdělání je na stejné úrovni a rovnocenné studiu nebo vzdělání uvedeným v předchozích písmenech;
- v okamžiku podání žádosti o příspěvky je, jakožto dítě, závislý na migrujících pracovnících ve smyslu článku 48 Smlouvy o ES, kteří mají bydliště v Belgii;

[...]"

Spor v povodním řízení a pedbžná otázka

8 Marie-Nathalie D'Hoop, belgická státní příslušnice, ukončila středoškolské studium ve Francii, kde získala v roce 1991 maturitní vysvědčení. Toto vysvědčení bylo v Belgii uznáno jako rovnocenné schválenému certifikátu o vyšším středoškolském vzdělání, jehož přílohou je schválený diplom o způsobilosti získat vysokoškolské vzdělání.

9 Marie-Nathalie D'Hoop následně až do roku 1995 studovala na univerzitě v Belgii.

10 V roce 1996 podala M.-N. D'Hoop k ONEM žádost o reakci příspěvky.

11 Rozhodnutím ze dne 17. srpna 1996 jí ONEM odmítl přiznat požadované příspěvky s odvodněním, že nesplňuje podmínky uvedené v čl. 36 odst. 1 prvním pododstavci bodu 2 písm. a) královské vyhlášky ze dne 25. listopadu 1991.

12 Marie-Nathalie D'Hoop napadla toto rozhodnutí u Tribunal du travail de Liège, který se rozhodl přerušit řízení a položit Soudním dvorům následující pedbžnou otázku:

„Vzhledem k tomu, že z výkladu článku 48 Smlouvy o ES a článku 7 nařízení č. 1612/68 již podaného Soudním dvorem vyplývá, že článek 36 královské vyhlášky ze dne 25. listopadu 1991 nemůže bránit přiznání reakcí příspěvků studentovi závislému na migrujícím pracovníkovi Společenství, který ukončil středoškolské studium ve vzdělávacím zařízení jiného členského státu než v Belgii, mají být tato ustanovení vykládána v tom smyslu, že zakazují také, aby tento článek 36 královské vyhlášky ze dne 5. listopadu 1991 bránil přiznání reakcí příspěvků belgickému studentovi hledajícímu své první zaměstnání, který rovněž ukončil středoškolské studium ve vzdělávacím zařízení jiného členského státu než Belgie“

13 Dopisy ze dne 22. července a 11. září 1998 informoval Tribunal du travail de Liège Soudní dvůr, že proti tomuto rozhodnutí bylo podáno odvolání ke Cour du travail de Liège (Belgie), a z důvodu odkladného účinku tohoto odvolání požádal, aby bylo řízení před Soudním dvorem přerušeno.

14 Dne 23. března 2001 byl Soudní dvůr informován, že uvedený odvolací soud rozsudkem ze dne 16. března 2001 potvrdil rozhodnutí o předložení pedbžné otázky. V důsledku toho ode dne 26. března 2001 Soudní dvůr v řízení pokračoval.

15 Z rozsudku vydaného Cour du travail de Liège vyplývá, že u tohoto soudu ONEM uvedl, že M.-N. d'Hoop nesplňuje druhou podmínku vyžadovanou čl. 36 odst. 1 prvním pododstavcem bodem 2 písm. h) královské vyhlášky ze dne 25. listopadu 1991, ve znění královské vyhlášky ze dne 13. prosince 1996. V tomto ohledu uvedený soud rozhodl, že ačkoli nové ustanovení královské vyhlášky ze dne 25. listopadu 1991 nabylo účinnosti teprve dne 1. ledna 1997, tedy po podání žádosti o reakci příspěvků, mělo být „s ohledem na judikaturu [Soudního dvora] [...]

použito na uvedený případ, proti němuž ostatní účastníci řízení nevznesli žádnou námitku“.

K předložené otázce

16 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda právo Společenství brání tomu, aby belgický stát odmítl přiznat svému státnímu příslušníkovi, studentovi hledajícímu první zaměstnání, čekací příspěvky pouze na základě toho, že tento student ukončil středoškolské studium v jiném belgickém státě.

K použitelnosti článku 48 Smlouvy a nařízení č. 1612/68

17 Úvodem je vhodné připomenout, že Soudní dvůr již rozhodl, že čekací příspěvky zavedené ve prospěch mladých osob hledajících první zaměstnání představují sociální výhodu ve smyslu čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68 (rozsudky ze dne 20. června 1985, Deak, 94/84, Recueil, s. 1873, bod 27, a Komise v. Belgie, uvedený výše, bod 25).

18 Podle ustálené judikatury však použití práva Společenství v oblasti volného pohybu pracovníků v souvislosti s vnitrostátní právní úpravou dotýkající se zabezpečení v nezaměstnanosti vyžaduje, aby osoba, která se ho dovolává, již vstoupila na trh práce tím, že vykonává opravdovou a skutečnou profesní činnost, která jí přiznává postavení pracovníka ve smyslu práva Společenství (viz, pokud jde o přiznání čekacích příspěvků, výše uvedený rozsudek Komise v. Belgie, bod 40). To přitom z povahy věci není případ mladých lidí, kteří hledají první zaměstnání (výše uvedený rozsudek Komise v. Belgie, bod 40).

19 V odpověď na otázku položenou během jednání M. v. N. D'Hoop prohlásila, že její rodiče po dobu, co studovala a končila svá studia ve Francii, nadále bydleli v Belgii.

20 Z toho vyplývá, že M. v. N. D'Hoop se nemůže dovolávat práv přiznaných článkem 48 Smlouvy a nařízením č. 1612/68 migrujícím pracovníkům ani odvozených práv, které toto nařízení zavádí ve prospěch rodinných příslušníků takových pracovníků.

K použitelnosti ustanovení Smlouvy o občanství Unie

Vyřazení předložená Soudnímu dvoru

21 Během jednání M. v. N. D'Hoop a Komise zkoumaly otázku položenou Soudnímu dvoru z hlediska ustanovení Smlouvy o občanství Unie. Poukázaly na to, že M. v. N. D'Hoop, jakožto státní příslušník belgického státu, který legálně pobývá na území jiného belgického státu, aby zde studoval, spadá do osobní působnosti těchto ustanovení. Z tohoto titulu podle nich M. v. N. D'Hoop požívá práv, která článek 8 Smlouvy o ES (nyní, po změně, článek 17 ES) spojuje se statutem občana Unie, včetně práva, stanoveného v článku 6 Smlouvy o ES (nyní, po změně, článek 12 ES), nebýt v rámci působnosti Smlouvy diskriminován na základě státní příslušnosti.

22 Vláda Spojeného království tuto analýzu zpochybnila. Domnívá se, že pouhá skutečnost legálního pobytu v jiném belgickém státě neumožňuje příslušníku belgického státu Společenství dovolávat se ustanovení Smlouvy o občanství Unie. Podle ní je krom toho třeba, aby vykonávaná činnost spadala do oblasti působnosti práva Společenství. Tak by tomu bylo, kdyby M. v. N. D'Hoop pobývala ve Francii, aby zde získala odborné vzdělání. To naopak není případ všeobecného studia, které M. v. N. D'Hoop absolvovala ve Francii.

Posouzení Soudního dvora

K časové působnosti ustanovení Smlouvy o občanství Unie

23 ONEM zdvodnil své odmítnutí přiznat M. N. D'Hoop překácí přispívky, o které požádala v roce 1996, okolností, že ukončila své středoškolské studium ve Francii. Vzhledem k tomu, že tato skutečnost nastala v roce 1991, je třeba přezkoumat, zda diskriminace tvrzená M. N. D'Hoop může být posouzena s ohledem na ustanovení o občanství Unie, která vstoupila v platnost později.

24 V tomto ohledu je důležité zdraznit, že věc v převodním řízení se netýká uznání práv vyplývajících z práva Společenství nabytých údajně před vstupem ustanovení o občanství Unie v platnost, ale týká se tvrzení o současném diskriminačním zacházení s občanem Unie.

25 Ustanovení o občanství Unie jsou použitelná od svého vstupu v platnost. Je tedy třeba mít za to, že se použijí na současně účinky dříve vzniklých situací (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 30. listopadu 2000, Österreichischer Gewerkschaftsbund, C-195/98, Recueil, s. I-10497, body 54 a 55, jakož i ze dne 18. dubna 2002, Duchon, C-290/00, Recueil, s. I-3567, body 43 a 44).

26 Vyplývá z toho, že diskriminace tvrzená M. N. D'Hoop může být posouzena s ohledem na tato ustanovení.

K osobní a věcné působnosti ustanovení Smlouvy o občanství Unie

27 Článek 8 Smlouvy přiznává každé osobě, která má státní příslušnost členského státu, status občana Unie. Marie-Nathalie D'Hoop, jelikož má státní příslušnost členského státu, požívá tohoto statutu.

28 Tento status občana Unie je určen být základním statusem státních příslušníků členských států umožňujícím, aby ti z nich, kteří se nacházejí ve stejné situaci, požívali v rámci věcné působnosti Smlouvy bez ohledu na svou státní příslušnost a s výhradou výjimek výslovně stanovených v tomto ohledu, stejného právního zacházení (rozsudek ze dne 20. září 2001, Grzelczyk, C-184/99, Recueil, s. I-6193, bod 31).

29 Mezi situace, které spadají do působnosti práva Společenství, patří ty, které se týkají výkonu základních svobod zaručených Smlouvou, zejména těch, které souvisejí se svobodou pohybu a pobytu na území členských států, jak byla přiznána článkem 8a Smlouvy o ES (nyní, po změně, článek 18 ES) (rozsudky ze dne 24. listopadu 1998, Bickel a Franz, C-274/96, Recueil, s. I-7637, body 15 a 16, jakož i Grzelczyk, uvedený výše, bod 33).

30 Vzhledem k tomu, že občan Unie musí být ve všech členských státech přiznáno totéž právní zacházení jako to, které se přiznává státním příslušníkům těchto členských států nacházejícím se v téže situaci, bylo by neslučitelné se svobodou volného pohybu, aby se na něj použilo méně příznivé zacházení v členském státě, jehož je státním příslušníkem, než jakého by požíval, kdyby nevyužil možností poskytnutých Smlouvou v oblasti volného pohybu.

31 Tyto možnosti by totiž nemohly být plně účinné, kdyby státní příslušník členského státu mohl být odrazen od jejich využití překážkami kladenými při jeho návratu do země původu vnitrostátní právní úpravou, která sankcionuje skutečnost, že těchto možností využil (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 7. července 1992, Singh, C-370/90, Recueil, s. I-4265, bod 23).

32 Tato úvaha je obzvlášť důležitá v oblasti vzdělávání. Mezi cíli stanovenými pro činnost Společenství je totiž v čl. 3 písm. p) Smlouvy o ES [nyní, po změně, čl. 3 odst. 1 písm. q) ES] uveden přínos ke kvalitě vzdělání a výchovy. Tento přínos musí podle čl. 126 odst. 2 druhé

odrážky Smlouvy o ES (nyní čl. 149 odst. 2 druhá odrážka ES) směřovat mimo jiné k podpoře mobility studentů a učitelů.

33 V takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, zavádí vnitrostátní právní úprava rozdíl v zacházení mezi belgickými státními příslušníky, kteří absolvovali celé středoškolské studium v Belgii, a těmi, kteří na základě využití své svobody pohybu získali diplom o ukončení středoškolského studia v jiném členském státě.

34 Spojením příznání výkazů příslušek s podmínkou získání požadovaného diplomu v Belgii tak vnitrostátní právní úprava znevýhodňuje některé vlastní státní příslušníky pouze na základě skutečnosti, že využili své svobody pohybu za účelem studia v jiném členském státě.

35 Takové nerovné zacházení je v rozporu se zásadami, na nichž je založen status občana Unie, tedy zárukou stejného právního zacházení při využití svobody pohybu.

36 Dotčená podmínka by mohla být odvodněna pouze tehdy, kdyby se zakládala na objektivních úvahách nezávislých na státní příslušnosti dotyčných osob a byla přiměřená legitimnímu cíli sledovanému vnitrostátním právem (rozsudek Bickel a Franz, výše uvedený, bod 27).

37 V tomto ohledu se ani belgická vláda, ani ONEM nevyjádřily.

38 Cílem výkazů příslušek stanovených belgickým právem, které umožňují jejich příjemcům přístup ke speciálním programům zařazení do práce, je zjednodušit mladým lidem přechod mezi vzdáváním a pracovním trhem. V tomto kontextu je legitimní, že se vnitrostátní zákonodárce chce ujistit o existenci skutečného spojení mezi žadatelem o uvedené příslušky a dotčeným zeměpisným trhem práce.

39 Nicméně jediná podmínka týkající se místa získání diplomu o ukončení středoškolského studia má příliš obecný a výlučný charakter. Neprávem totiž upřednostňuje prvek, který nezbytně neprokazuje skutečný a efektivní stupeň spojení mezi žadatelem o výkaz příslušek a zeměpisným trhem práce, s vyloučením všech ostatních reprezentativních prvků. Překračuje tak meze toho, co je nezbytné pro dosažení sledovaného cíle.

40 Proto je třeba odpovědět na první položenou otázku tak, že právo Společenství brání tomu, aby členský stát odmítl přiznat svému státnímu příslušníkovi, studentovi hledajícímu první zaměstnání, výkaz příslušek pouze na základě toho, že tento student ukončil středoškolské studium v jiném členském státě.

K nákladům řízení

41 Náklady vynaložené belgickou vládou a vládou Spojeného království, jakož i Komisí, jež předložily svá vyjádření Soudnímu dvoru, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud.

Z těchto důvodů

SOUDNÍ DVŮR

o otázce, která mu byla předložena Tribunal du travail de Liège rozhodnutím ze dne 17. června 1998, rozhoduje takto:

Právo Společenství brání tomu, aby členský stát odmítl přiznat svému státnímu příslušníkovi, studentovi hledajícímu první zaměstnání, čekací lhůty pouze na základě toho, že tento student ukončil střední školské studium v jiném členském státě.

Rodríguez Iglesias

Jann

Macken

von Bahr

Gulmann

Edward

La Pergola

Schintgen

Skouris

Cunha Rodrigues

Timmermans

Takto vyhlášeno na veřejném zasedání v Lucemburku dne 11. července 2002.

Vedoucí soudní kanceláře

Předseda

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

* Jednací jazyk: francouzština.